

HET VERHAAL VAN DE GERAARDSBERGSE OOSTFRONTSTRIJDERS (1941-1945)

DEEL 1: VLAAMS LEGIOEN

Marc VAN TRIMPONT

In het brede spectrum van de collaboratieruimte nemen de oostfronters een heel aparte plaats in. Het waren vrijwilligers die, in de jaren 1941-1945, in het kader van de Waffen-SS, en bij uitbreiding, het NSKK en andere geüniformeerde organisaties, samen met of aan de zijde van de Wehrmacht, dit was het Duitse reguliere leger, streeden aan het zogeheten oostfront, voornamelijk in de Sovjet-Unie¹. Op zijn minst een 40-tal Geraardsbergenaars trok erheen van wie één op de vier nooit terugkwam: gesneuveld of vermist. Sommigen belandden in Russische krijgsgevangenschap en van één onder hen weten we dat hij jarenlang in een van de talrijke goelags (sovjet-strafkampen) ploeterde waar hij probeerde te overleven en het ook haalde.

Het spreekt voor zich dat de lotgevallen van deze jonge Geraardsbergenaars onlosmakelijk verstrengeld zijn met deze van de eenheden tot dewelke ze behoorden. Zoals blijkt uit de titel, dient voorliggend verhaal zich aan als een bijdrage "ad narrandum" en niet "ad probandum". Met andere woorden, het is het relaas van gebeurtenissen en feitelijke toestanden waarmee deze Geraardsbergenaars te maken hebben gehad. En het is beslist niet een werkstuk dat tot doel zou hebben een of ander standpunt i.v.m. met de collaboratie kracht bij te zetten of af te zwakken.

Voorliggende bijdrage is opgebouwd in drie delen:

Deel 1. Vlaams Legioen (juli 1941-mei 1943), met vooral aandacht voor:

De veldslagen die als het ware symbool staan voor de Vlaamse oostfronters. Vakliteratuur. De Waffen-SS. Het Vlaams Legioen. Het NSKK. Duitse militaire eretekens. De vuurdoop van het Vlaams Legioen. De slag bij Krasny-Bor (Leningrad). De militaire dienstgraden en -rangen bij de Waffen-SS.

Deel 2. Brigade/divisie Langemarck (mei 1943-mei 1945), waarbij de schijnwerper gericht is op:

Het Vlaams Legioen opgewaardeerd tot een stormbrigade die de naam Langemarck krijgt. Het treffen bij Zjytomir (Oekraïne). Met Geraardsbergenaar Fernand De Weerdt in de voorste linies. Hevige gevechten in en om Jampol (Oekraïne) waar drie Geraardsbergenaars sneuvelden en één vermist werd. De slag bij de grensstad

Geraardsbergen tijdens W.O. II (1940) (verzameling Ph. Haegeman)

Narwa (Estland). De brigade verwerft de status van divisie. Het einde. Zij die de apocalyps overleefden. Geraardsbergenaar Julien De Galan jaren in een goelag.

Deel 3. Epiloog, waar nader wordt ingegaan op enkele specifieke aspecten zoals: De Duitse aanwezigheid in Geraardsbergen. De gewapende collaboratiegroepen in België en hun getalsterkte.

1. Sovjet-Unie staat voor Unie van Socialistische Sovjetrepublieken (USSR) en deze was van 1922 tot 1991 een communistische eenpartijstaat bestaande uit 15 deelrepublieken. Van 1924 tot zijn overlijden stond dictator Jozef Stalin (1878-1953) er aan het roer. In de volksmond werd de USSR ten onrechte Rusland genoemd dat eigenlijk één van de 15 deelstaten was, weliswaar de voor naamste naast Oekraïne.

Waffen-SS versus Allgemeine SS. Het Waals Legioen. Wat motiveerde sommige jongeren om naar het oostfront te trekken? Rome of Moskou? En toen de oorlog voorbij was. Het Sint-Maartensfonds. Lijst van de 39 Waffen-SS-divisies.

Op de cover van het tijdschrift Berkenkruis, van 1961 tot 2006 het maandblad van de oud-oostfronters, uitgegeven door het Sint-Maartensfonds, staan vaak enkele plaatsnamen vermeld die zonder enige twijfel tot de verbeelding moeten hebben gesproken van diegenen die het hebben meegemaakt en overleefd. In chronologische volgorde van de gebeurtenissen: Wolchow; Leningrad; Jampol; Sjitomir; Narwa; Oder. Deze opsomming is vanzelfsprekend niet volledig. Maar waar staan deze plaatsnamen voor? ²

Wolchow staat symbool voor het Vlaams Legioen. Het is in het Wolchowgebied dat het Legioen, als onderdeel van de 2.SS-Infanteriebrigade, eind 1941 zijn vuurdoop kreeg en zijn eerste sporen verdiende.

Leningrad verwijst eveneens naar het Vlaams Legioen dat, in het kader van de belegering van de stad Leningrad³, deelnam aan de afweeroperaties van 24 juli 1942 tot 14 april 1943 en zich bijzonder onderscheidde tijdens de slag bij Krasny-Bor.

Sjitomir (Zjytomyr)⁴ en Jampol (Yampil) in Oekraïne staan symbool voor de 6.SS-Sturmbrigade Langemarck. De veldslagen vonden plaats begin 1944 tijdens de grote omsingelingsoperaties uitgevoerd door het Rode Leger met verdere doorbraak naar Roemenië. De Langemarck leed er zware verliezen maar kon verhinderen dat andere SS-divisies in de tang werden genomen.

Narwa. Deze plaats in Estland, vlak op de grens met Rusland, verwijst naar een gevechtseenheid van de SS-Sturmbrigade Langemarck bekend onder de naam 'gevechtsgroep Rehmann', even later ook 'gevechtsgroep

Berkenkruis nr. 7/8, jaargang 1977

D'Haese' genoemd. Tijdens bloedige gevechten die plaats vonden eind juli-begin augustus 1944, werd deze gevechtsgroep gedecimeerd.

Oder, staat symbool voor de 27.SS-Grenadier Division Langemarck en heeft te maken met de laatste werkelijke barricade ter verdediging van Berlijn. Op 15 april 1945 lag de divisie achter de Oder bezuiden Stettin, tegenover eenheden van het Rode Leger dat tot doel had Berlijn binnen te rukken voor 1 mei.

Meerdere Geraardsbergenaars verdwenen aan het front, gesneuveld of vermist: **Hubert Borremans; Denis Callebaut; Julien De Gelas; Leon Joseph De Lil; Marcel De Roeck; Jan Heymans; Roger Mathieu; Jaak (Jacques) Van Den Bossche; Robert Frans Gerard Van Den Bossche; Georges Varlé.**

Waffen-SS, Vlaams Legioen, Langemarck, NSKK

Waffen-SS, Vlaams Legioen, Langemarck, NSKK zijn allemaal organisaties en begrippen die, alleszins bij de jongeren, wellicht met een "nooit van gehoord" riskeren te worden

afgedaan. Maar ook bij de oudere generaties is over deze materie, een paar clichématige stellingen ter zijde gelaten, onwetendheid doorgaans troef. En dit terwijl er, in meerdere talen, duizenden bladzijden over verschenen waaronder ernstige stevig onderbouwde studies. Tot de categorie betrouwbare vakliteratuur behoren de publicaties dien-aangaande van Bruno De Wever, professor geschiedenis aan de Gentse universiteit. Wij vernoemen meer in het bijzonder *Oostfronters. Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen-SS* (1984, 192 blz.), evenals het hoofdstuk 3 in *Greep naar de macht* (1994, p. 408-415); *Het VNV in de militaire en paramilitaire collaboratie...* en vervolgens een bijdrage onder de titel *Militaire collaboratie in België tijdens de Tweede Wereldoorlog*, gepubliceerd in *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, vol. 118, p. 22-40, 2003 (UGent). In deze publicaties schenkt prof. De Wever vooral aandacht aan de determinerende politieke en wereldbeschouwelijke factoren van de zaak. Te vermelden is alleszins ook het tweedelige werk *Vlamingen aan het Oostfront*: deel 1, *Het Vlaams Legioen* (1973, 244 blz.) en deel 2, *Langemarck* (1975, 277 blz.), met meer technische literatuur ter zake en waarin hoofdzakelijk de gebeurtenissen te velde worden belicht. Het is uit documentair oogpunt een waardevolle bron. Tenzij voor wat betreft de gegevens die te maken hebben met de Geraardsbergse oostfrontstrijders en tenzij anders vermeld, steunt deze bijdrage op de zo-even geciteerde publicaties.

De Waffen-SS

De Waffen-SS was de militaire poot van de SS en bestond uitsluitend uit vrijwilligers. Pas na met succes een strenge selectie te hebben doorlopen, werden de kandidaten in dienst genomen.

De SS, afkorting voor *Schutzstaffel* [beschermingscommando], werd

2. *Berkenkruis*, jg. XXVI, 1980, nr. 9, p. 1-2.

3. Leningrad stond van 1924 tot 1991 voor Sint-Petersburg.

4. Zjytomyr is de hoofdstad van een gelijknamige regio gelegen in het noordwestelijk deel van Oekraïne.

opgericht in 1925 als onderdeel van de in 1920 gestichte NSDAP (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*). Dit korps van aanvankelijk amper een 200 man diende in te staan voor de persoonlijke veiligheid van Adolf Hitler. In 1934 werd de zogeheten *SS-Verfügungstruppe* (SS-VT), de voor-

loper van de Waffen-SS, opgericht. Wie dienst nam in deze eenheid werd geacht te hebben voldaan aan zijn militaire dienstplicht. Deze gewapende gevechtsgroep zal in oorlogstijd deel uitmaken van de Wehrmacht. Inmiddels werd orde op zaken gesteld met de creatie, binnen de partij, van de

Allgemeine SS (een civiele organisatie) en de *SS-Totenkopfverbände*. Laatstgenoemde eenheid kreeg vooral bewakingsopdrachten toegewezen onder meer in concentratiekampen, maar zal in 1939 opgeslorpt worden door de *Allgemeine SS* uit dewelke eerder al de *Sicherheitsdienst* (SD) en de *Sicherheitspolizei* (SIPO) gegroeid waren⁷. Deze twee formaties leverden de zogenaamde *Einsatzgruppe* respectievelijk *Einsatzkommandos*, ook gekend als de doodseskaders, die gelast waren achter de frontlinies met het uitschakelen van Joden, zigeuners en communistische volkscommissarissen. Voor deze zogeheten zuiveringsacties konden ze stevast rekenen op de actieve medewerking van een aantal autochtonen. Zonder deze medewerking zouden ze nooit in hun opzet geslaagd zijn⁸. De Waffen-SS werd, onder deze benaming en als autonoom onderdeel van het reguliere leger, opgericht bij *Führererlass* [decreet van de Führer] de dato 17 augustus 1938 en kwam in de plaats van de zo-even vermelde *SS-Verfügungstruppe*. Van bij de oprichting konden ook niet-Duitse vrijwilligers worden opgenomen bij de Waffen-SS op voorwaarde dat het om Germanen ging. Na verloop van tijd telde de Waffen-SS 39 divisies waaronder de 23^e "*SS-Frw.-PZ.-Gren.-Div. Nederland*"; de 27^e "*SS-Frw.-Gren.-Div. Langemarck*" (Vlaanderen); de 28^e "*SS-Frw.-PZ.-Gren.-Div. Wallonie*"; de 33^e "*Waffen-Gren.-Div. SS-Charlemagne*" (Frankrijk)⁹.

*Het Vlaams Legioen*¹⁰

In juni 1940 ontstonden de *SS-Standarte Nordland* en *SS-Standarte Westland*¹¹, de eerstgenoemde voor vrijwilligers uit de Scandinavische landen, de tweede voor Nederlandse en Vlaamse vrijwilligers. Deze regimenten waren de eer-

Hitler's Flemish Lions

Op 29 mei 2014 konden tv-kijkers, in het programma "Koppen" van kanaal Eén (VRT), een uitzending volgen getiteld "*De laatste Oostfronters*". Drie of vier oudbejaarde gewezen oostfrontstrijders werden er geïnterviewd. Eén van hen was een veteraan van -jawel!- niet minder dan 99 jaar oud. Ondanks het gewicht der jaren leken de geïnterviewden toch nog bij de pinken.

Er werd door de programmamakers ook nog een boek aangeprezen met de woorden: "*zeventig jaar geleden werd West-Europa bevrijd van de nazi's. Op dat moment vochten er ongeveer 12.000 Vlamingen aan het Oostfront. De Britse historicus Jonathan Trigg schreef er een boek over: 'Geen enkel volk buiten Duitsland leverde zoveel soldaten aan Hitler. En geen enkele eenheid vocht zo standvastig en gemotiveerd als het Vlaams Legioen'*".

Dit boek, *Oostfronters. Hitlers SS-Legioen Vlaanderen* met als oorspronkelijke titel *Hitler's Flemish Lions*, telt 288 bladzijden. Wie in dit werk uitkijkt naar authentieke bronnen, blijft evenwel in de kou staan. Er is wel een bibliografie opgegeven maar dan nagenoeg uitsluitend van Engelstalige auteurs, wat een vermoeden zou kunnen wekken dat het boek inhoudelijk steunt op gegevens uit tweede of derde hand en

daardoor misschien zware gebreken vertoont. Dit vermoeden blijkt ongegrond te zijn want er valt zo goed als niets aan te merken op het verhaal tenzij voor wat betreft de vermelde aantallen over de Vlaamse oostfrontstrijders⁶, de repressie enz., wat misleidend kan zijn voor niet ingewijden. Triggs boek kan het best worden omschreven als een degelijk vulgarisatiewerk. Het is interessant voor al wie -en niet in het minst voor wie niet vertrouwd is met de materie- een inzicht wil verkrijgen in het optreden van de Vlaamse Waffen-SS'ers aan het oostfront.

Zijn boek leest vlot, op een paar technische passages na. En wat de alerte lezer niet zal ontgaan, zijn de blijkbaar positieve bevindingen van de auteur over de Vlamingen wat zich meer dan eens uit in woorden van waardering soms ook lof en dit telkens als de wijze van dienen aan bod komt van het Vlaams Legioen respectievelijk de Brigade en Divisie Langemarck. Zo bijvoorbeeld wanneer hij bij wijze van conclusie schrijft: "*Ze (= de Vlamingen) werden door vriend en vijand gerespecteerd voor hun moed en standvastigheid*" (p. 277), of nog wanneer hij de Langemarck rekent bij de enkele SS-divisies die het predikaat "*elite*" waardig waren (p. 283).

- Jonathan Trigg is een gewezen kapitein van het Britse leger. Hij diende in Noord-Ierland, in Bosnië en in het Midden-Oosten. Na zijn militaire carrière schreef hij tal van werken onder meer over meerdere Waffen-SS-divisies.
- Zie de werkelijke cijfers over getalsterkte in Deel 3 met de "*Schematische samenvatting van de verschillende gewapende Vlaamse respectievelijk Franstalige collaboratiegroepen*".
- Voor de werking van de SD en de SIPO in Oost-Vlaanderen, zie bijvoorbeeld W. GOBYN, *De Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienst. Een casestudie van de Gentse Aussenstelle (1940-1945)*, Gent, 2001-2002.
- Naar verluidt telde de *Allgemeine SS* nauwelijks 3000 man voor heel het bezet gebied in de Sovjet-Unie.
- De lijst van deze 39 divisies vindt de lezer achteraan in Deel 3 van deze bijdrage.
- A. VAN ARENDONCK, *Vlamingen aan het Oostfront, deel 1, Het Vlaams Legioen*, Erpe, 1973.
- Standarte* = regiment. Een infanterieregiment omvat doorgaans drie bataljons evenals toegevoegde eenheden van andere wapens die in beperkte mate kunnen instaan voor dringende ondersteuning. Een regiment telt normaliter tot 3.000 man.

ste Germaanse, niet-Duitse eenheden bij de Waffen-SS.

Begin april 1941 volgde de *SS-Standarte Nordwest* bestemd voor vrijwilligers uit Vlaanderen, Nederland en Denemarken. En in juli van datzelfde jaar werd het *Legion Flandern* [Vlaams Legioen] opgericht. Dit legioen zal eerst samensmelten met de Vlaamse poot van de Nordwest en na verloop van tijd uitgroeien tot een brigade, de *6.SS-Sturmbrigade Langemarck*, en nog later tot een divisie namelijk de *27. SS-Freiwilligen Grenadierdivision Langemarck*.

Bij zijn oprichting op 6 juli 1941, zo goed als onmiddellijk na de Duitse inval in de Sovjetunie, stond het Vlaams Legioen los van de *Standarte Nordwest*. Laatsgenoemde eenheid telde toen al ruim 600 Vlaamse Waffen-SS'ers in haar rangen.

Ze waren met zowat 400, de jonge Vlaamse vrijwilligers van het Legioen die op 6 augustus 1941, met voor de gelegenheid feestelijke en opgewekte marsmuziek, vanuit Brussel vertrokken. Na een zeer lange treinreis arriveerden ze in Debica (Polen), een onooglijk stationnetje midden een eindeloze heide. Daar, ergens tussen de dennenbossen, lag een reusachtig militair oefenkamp verdoeken waar ze een Waffen-SS-opleiding zullen krijgen. Hun enthousiasme kreeg er een zware deuk. Een hele reeks ontgoochelingen stond hen te wachten. Naast het in het kamp gelegen Nederlands vrijwilligerslegioen, troffen de Vlaamse rekruten er eveneens hun Vlaamse collega's van het Waffen-SS-regiment Nordwest aan, die al drie maanden voordien waren ingelijfd. Onder hen twee Gerardsbergenaars, **Jan Heymans** en **Ernest Osselaere**¹². De manschappen van de Nordwest waren op 10 juli 1941 vanuit het opleidingskamp Langenhorn (Hamburg) overgeplaatst en kwamen, na een tussenstop in het opleidingskamp Radom, op 3 augustus in Debica aan. Daar kregen ze te horen dat zij samen met de nieuwe rekruten van het Vlaams Legioen, zouden opgaan in één eenheid waar

Als herkenningsteken droegen de Vlaamse legioensoldaten, bovenaan de linkermouw, een zwarte leeuw op een geel veld evenals de melding "Fr(ei)w(illigen) Legion Flandern"

ze het lager kader zouden vormen. Dit veroorzaakte een storm van protest en na enkele dagen waren er dikwijls hoogoplopende discussies tussen de Vlaamse vrijwilligers van de Nordwest -de eigenlijke Waffen-SS'ers- en deze van het Vlaams Legioen. De manschappen van de Nordwest weigerden naar het, volgens hen, minderwaardige Legioen over te gaan. Omgekeerd was er voor vele vrijwilligers van het Vlaams Legioen, die geen echte Waffen-SS'ers wilden worden, geen sprake van dat zij zouden worden ingelijfd bij de Nordwest. Het pas opgerichte Vlaams Legioen wou eigenlijk geen uitstaans hebben met sommige doelstellingen van de Waffen-SS wat onder meer bij de eedaflegging duidelijk tot uiting kwam. De eed afgelegd door Waffen-SS'ers houdt naast een blinde belofte van trouw en dapperheid, een onvoorwaardelijke en onbegrensde gehoorzaamheid in aan Hitler: "*Ich schwöre Dir, Adolf Hitler, als Führer Treue und tapferheit. Ich gelobe Dir und den von Dir bestimmten Vorgesetzten Gehorsam bis in den Tot, sowahr mir Gott helfe*". Maar volgens de eed van het Legioen is gehoorzaamheid alleen verschuldigd binnen een uitdrukkelijk omschreven en beperkte context: "*Ich schwöre dem Führer Adolf Hitler, als obersten Befehlshaber der Deutschen Wehrmacht, Treue und Tapferkeit im Kampf gegen den Bolchevismus* (N.v.d.r.: onderlijning door ons). *Ich gelobe dem Führer und den vom Ihm bestimmten Vorgesetzten Gehorsam bis*

in den Tot, sowahr mir Gott helfe". Volgens deze eed geldt het engagement tot trouw en volstreekte gehoorzaamheid aan Führer Adolf Hitler alleen binnen de grens van diens hoedanigheid van opperbevelhebber van het Duitse leger en uitsluitend in de strijd tegen het bolsjewisme. Overigens hielden zij vast aan het hun beloofde Vlaams Legioen met eigen Vlaamse officieren en commandotaal, belofte die niet werd ingelost.

Uiteindelijk ging de fusie toch door en de Nordwest werd opgedoekt. De Nederlandse poot zal de ruggengraat vormen van een Nederlands legioen, het *SS-Freiwilligen Legion Niederlande* en het Vlaams Legioen was herboeren als Waffen-SS-eenheid, het *SS-Freiwilligen Legion Flandern*. Het stond onder Duitse bevelvoering en het was eigenlijk een versterkt infanteriebataljon dat tegen het einde van het jaar 1941 precies 1.112 man telde van wie 950 Vlamingen. Het Vlaams Legioen kon alleen worden ingezet in de strijd tegen het bolsjewisme en dit volgens de noodwendigheden.

De opleiding in het Poolse Debica was hard. Hoe bijvoorbeeld een dagindeling bij zomerweer er uitzag? "Om 05.00 uur naar buiten gefloten, begon de dag met sport. Lopen en springen, arm- en beenbuigingen, het hele gamma door en dat met grollende lege maag. Slappe koffie, een homp brood en dan weer mars-mars en uren lopen, neerliggen, opsprin-

12. *Berkenkruis*, jg. XXVI, 1979, nr. 7/8, p. 21.

gen, kruipen, mars, zingen, luider zingen, lopen en weer en nog door het mulle, gloeiende zand. Wassen, eten, weinig eten, wapens reinigen, dril, onderricht, poetsen, schrobben tot 22.00 uur. Herbeginnen tot 23.00 uur, tot 24.00 uur of tot de nachtoefening. Wie er bij neerstuikte, werd opgeraapt en in het gelid tussen twee man meegesleurd, onder een regen, een orkaan van luidgebrulde bevelen en scheldwoorden door onvermoeibare instructeurs. Van 'helden' vielen we in één slag terug naar 'lamzakken', naar 'halve porties' en 'hele varkens' en nog veel erger van dat fraais." Oh ja, niet te vergeten: bij de SS moest de baard elke morgen mooi geschoren zijn of er zwaaide wat, maar voor velen was dit echt niet nodig daar er nog niets te scheren viel.¹³ Hoe grondig ook die training, de werkelijke confrontatie met de vijand was toch nog een ander paar mouwen. Zo bijvoorbeeld de lijf-aan-lijfgevechten. De simulaties in de kazerne bleken kinderspel vergeleken bij echte oorlogstoestanden want dan verdwijnen techniek en training in het niets. Dan staan twee mensen tegenover elkaar de razernij nabij, opgezweept als ze zijn door hun meest oerprimitieve instincten. De keuze is immers doden of gedood worden, zo simpel is dat! Maar echt gruwelijk wordt het wanneer een lijf-aan-lijfgevecht plaats vindt in de duisternis. Onverwacht en zonder overgang voelt men een menselijke gestalte tegen zich aandrukken. Men slaat en steekt in het blinde weg. In één oogwenk valt het verdicht. Wie niet snel genoeg is, is radeloos verloren. Bij een lijf-aan-lijfgevecht vergaat elk gevoel voor menselijkheid. Dit gevoel komt pas een hele tijd nadien opnieuw naar boven, als

het gevecht voorbij is en men op de knieën begint te trillen kijkend naar het spektakel van de slachting.¹⁴ Het Vlaams Legioen als zodanig hield vanaf mei 1943 op te bestaan en, in tegenstelling tot het Waals Legioen, verloor het toen zijn identiteit inclusief de eigen insignes. Toen werden de Vlaamse legioensoldaten overgeheveld naar en ingedeeld bij de *SS-Sturmbrigade Langemarck* die in september 1944 zou uitgroeien tot de *SS-Freiwilligen Grenadierdivision Langemarck*. Voor de enen was dit de ontbinding omdat de Vlaamse symbolen verdwenen. De Vlaamse leeuw evenals de vermelding "Legioen Vlaanderen" moesten inderdaad plaats ruimen voor de Duitse kentekens, Sonnenrad¹⁵ en SS-runen. Voor sommigen betekende het een nieuwe ontplooiing want het hield een opwaardering in naar een stormbrigade, een status die gezien werd als een springplank tot het niveau van een divisie. Voor anderen, zoals voor Geraardsbergenaar **Hubert Borremans**, een onverteerbare wending.

Het NSKK (Nationalsozialtisches Kraftfahrkorps)¹⁶

Net als de Allgemeine-SS, maar in tegenstelling tot de Waffen-SS, was het NSKK een wezenlijk onderdeel van de NSDAP (nazipartij). Na de inval in Polen (1939) werd dit vrijwilligerskorps met zijn vrachtrijders en voertuigen ingezet voor de bevoorrading.

Het NSKK-Vlaanderen was een paramilitaire organisatie van het VNV en ontstond waarschijnlijk begin mei 1941. Alleszins begon op 3 mei de wervingsactie en dit tegen aantrekkelijke materiële voordelen, gezinsvergoeding en kindertoeslag. De respons, met 3.000 vrijwilligers

voor een arbeidsovereenkomst van beperkte duur (doorgaans één jaar), overtrof de stoutste verwachtingen. De Vlaamse NSKK'ers werden vooral ingezet aan het oostfront. Er werd ze gezegd dat ze zouden "rijden voor de bevoorrading". In werkelijkheid was de inzet, weliswaar door de omstandigheden, vaak zuiver militair en meer dan eens dienden ze bijvoorbeeld bij te springen om gewapenderhand weerstandsnesten op te ruimen. Doden en gewonden waren er niet alleen als gevolg van verkeersongevallen maar vooral door het toedoen van de Sovjetluchtmacht. Een en ander zette sommigen (velen?) ertoe aan het voor bekeken te houden zodra hun contract ten einde liep.

Ten minste vier Geraardsbergenaars hebben gedurende een zekere tijd gediend bij het NSKK, met name **Leopold De Cooman** (° Geraardsbergen, 14 augustus 1921), **Marcel De Roeck** (° Geraardsbergen, 23 oktober 1923), **Fernand Duffeleer** (° Geraardsbergen, 13 oktober 1922) en **Henri Stroobant** (° Geraardsbergen, 12 november 1921). Marcel De Roeck werd als vermist opgegeven op 18 januari 1943 ten noorden van Rossosch. Vermoedelijk had zijn verdwijning te maken met het drama dat op 15 januari 1943 plaats vond en waarbij een compagnie Vlaamse NSKK'ers in de weidse witgesneeuwde Donvlakte werd omsingeld door gepantserde Sovjettroepen. Meer dan 100 van hen keerden nooit naar Vlaanderen terug.

Enkele Duitse militaire eretekens uit de 2de Wereldoorlog¹⁷

Van sommige in deze bijdrage vernoemde personen weten we dat ze werden onderscheiden en een medaille opgespeld kregen. Het gaat om

13. *Berkenkruis*, jg. XXX, 1983, nr. 9, p. 25.

14. A. VAN ARENDONCK, *Vlamingen aan het Oostfront*, op. cit., deel 1, p. 38, 39; deel 2, p. 126.

15. *Sonnenrad* of zonnewiel, ook *Trifos* genoemd, is een swastika met drie benen.

16. A. VAN ARENDONCK, *Vlamingen aan het Oostfront*, dl.2, op. cit., p. 246-255. - *Berkenkruis*, jg. XXX, 1983, nr. 1, p. 4; jg. 2004, nr. 6, p. 32. - E-mail 17 juni 2013 getekend Bart Vanpachtenbeke (ex. Archief Sint-Maartensfonds). - *Huldeboek 2, 50 jaar Sint-Maartensfonds, 1951-2001*, Antwerpen, 2001, p. 116.

17. *Berkenkruis*, jg. XXVII, 1980, nr. 3, p. 1-3, 22, 23. - jg. XXVIII, 1981, nr. 10, p. 18-23. - jg. XXIX, 1982, nr. 2, p. 18, 20; nr. 4, p. 7; nr. 5, p. 9. - A. VAN ARENDONCK, *Vlamingen aan het Oostfront*, dl.2, op. cit., p. 23, voetnoot 9, 10. - B. DE WEVER, *Militaire collaboratie in België tijdens de Tweede Wereldoorlog*, in *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, vol. 118, p. 22-40, 2003

volgende militaire eretekens:

Deutsches Kreuz in Gold [Duits Kruis in goud], ingesteld op 28 september 1941. Het werd toegekend voor herhaaldelijk bewezen buitengewone dapperheid of voor herhaaldelijk uitmuntende verdiensten op het vlak van bevelvoering. *Obersturmbannführer* [luitenant-kolonel] Leon Degrelle, bevelhebber van het Waals Legioen was houder van deze zeldzame onderscheiding.

Eisernes Kreuz [Ijzerenkruis]. Dit is het traditionele Duitse eretecken dat werd verleend voor dapperheid en bijzondere prestaties bij bevelvoering.

Nahkampfspange des Heeres, eretecken voor lijf-aan-lijfgevechten. Het werd ingesteld in 1942. Het ging door voor het kleinere broertje van het Ridderkruis en bestond in 3 uitvoeringen. Brons voor 15 dagen lijf-aan-lijf, zilver voor 30 dagen en goud voor 50 dagen. Het werd hiërarchisch voorgegaan door het in 1939 ingestelde *Sturmabzeichen*.

Ostmedaille (Medaille für die Winterschlacht im Osten) werd toegekend aan allen die deel hadden genomen aan de eerste winter van operatie Barbarossa¹⁸. Deze onderscheiding was door de Führer ingesteld op 26 mei 1942 om de winterslag 1941-1942 te gedenken. Schamper en met een bittere ondertoon door de soldaten "*Gefrierfleischorden*" ["orde van het bevroren vlees"] genoemd, was ze, in de ogen van velen, vijgen na Pasen want inmiddels lagen er al talloze jongens op het kerkhof...

De Oostmedaille opgespeld krijgen, betekende ten minste 14 etmalen ononderbroken aan het front en in on-aangepaste kledij in een sneeuwgat, het helse vuur der voorste linies te hebben doorstaan bij piektemperatu-

ren soms gaande tot zowat 50° onder nul met alle gevolgen van dien. Inge-wijden wisten wat de houder van de Oostmedaille had meegemaakt: half bevroren en vaak hulpeloze handen, woedetranen bevriezend in de oogleden en met knarsende tanden een klomp bevroren koffie, brood of soep "opeten". De Oostmedaille betekende dan ook buikloop want geen enkele maag is bestand tegen niet-ontdooid diepgevroren kost.

Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub [Ridderkruis bij het Ijzeren Kruis met Eikenblad]. Dit eretecken werd toegekend in zeer uitzonderlijke gevallen voor dapper gedrag dat van beslissende aard was in het verloop van de krijgsvrictingen. Het was de hoogst haalbare onderscheiding voor daden van opmerkelijke dapperheid aan het front of voor een merkwaardige prestatie met betrekking tot het leiden van de troepen.

Sturmabzeichen, letterlijk vertaald het stormkenteken, werd ingesteld op 20 december 1939 "*als sichtbares Zeichen der Anerkennung des im Sturmangriff bewährten Infanteristen, zugleich aber auch als Ansporn zu höchster Pflichterfüllung*" [Vert.: als zichtbaar teken van waardering voor de in stormaanval beproefde infanteristen maar tegelijkertijd ook als aansporing tot de hoogste plichts-ervulling]. Het werd toegekend aan soldaten die hadden deelgenomen aan 3 stormaanvallen en die in de voorste linie met het wapen in de hand oog in oog met de vijand hadden gestaan.

Verwundeten-Abzeichen, eretecken ingesteld in 1939 en toegekend aan wie in de gevechten gewond werd. Het bestond in 3 graduaties: brons voor 1 of 2 kwetsuren, zilver voor 3 of 4 en goud voor ten minste 5

kwetsuren. Zowel het zilveren als het gouden eretecken kon bovendien worden verleend zonder rekening te houden met het aantal kwetsuren. In het eerste geval wanneer de opgelopen kwetsuur het verlies van een hand, een voet of een oog tot gevolg had, of nog bij volledige doofheid of zwaar gehoorletsel en ten slotte bij hersenbeschadiging of wanneer het aangezicht zwaar werd verminkt. In het tweede geval wanneer de opgelopen verwondingen volledige blindheid, geestesstoornis, volledige verlamming der ledematen tot gevolg hadden.

De vuurdoop¹⁹

Het Vlaams Legioen zal zijn vuurdoop beleven in een uitgestrekt frontgebied, tijdens de zogeheten winterslag van 1941-1942. Het gevecht tegen deze helse winter, met temperaturen soms lager dan 50° onder nul, zal brutaler en gruwzamer blijken dan de strijd tegen de Sovjets. Niet te verwonderen dat specifiek voor deze uitzonderlijke weersomstandigheden een speciale onderscheiding in het leven werd geroepen, namelijk de zoeven vernoemde Oostmedaille. Naast Moskou en de olievelden in de Kaukasus was Leningrad één van de drie voornaamste doelwitten van de Duitse veldtocht in de Sovjetunie. In Leningrad waren tientallen ijzer- en staalfabrieken gevestigd. Van vitaal belang voor de oorlogsindustrie! Na aanvankelijke successen liep het Duitse offensief in de winter van '41 vast voor de poorten van Moskou en Leningrad. Leningrad werd lang belegerd -zowat 900 dagen!- maar kon niet worden ingenomen. Namen als Baracky, Maluska, Olomno, Kustovo, Wolchow, Podbjerjesje, Kopcy, Krasny-Bor e.a., blijven in het geheugen gegrift. Tijdens deze krijgsvrictingen zouden niet minder dan 600.000 soldaten om het leven zijn gekomen van hongeren en ontbering en door het oorlogs-

18. 'Operatie Barbarossa' was de codenaam voor de Duitse inval in de Sovjet-Unie op 22 juni 1941.

19. Bronnen voor deze paragraaf: A. VAN ARENDONCK, *Vlamingen aan het Oostfront*, op. cit., deel 1, p. 60-62 met verwijzing naar *Kriegstasgebuch der Freiwilligen Legion Flandern*, Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg, RS. 327/1-2, p. 0011; p. 126. - *Huldeboek 2, 50 jaar Sint-Maartensfonds, 1951-2001*, Antwerpen, 2001, p. 125, 131. - *Berkenkruis*, jg. XXVI, 1979, nr. 7/8, p. 20-21. - jg. XXVII, 1980, nr. 1, p. 23. - jg. XXVIII, 1981, nr. 5, p. 29; nr. 10, p. 18, 21 - jg. XXIX, 1982, nr. 12, p. 18 - jg. XXX, 1983, nr. 1, p. 19, 20; nr. 4, p. 42; nr. 9, p. 24 - jg. XXXII, 1985, nr. 3, p. 24-25. - Archief R. Borremans, notitie 28 januari 2014.

geweld. En soms besliste een klein detail over leven of dood. Zo werd na verloop van enige tijd vastgesteld dat opvallend veel Duitse gegradueerden vielen onder een kogel van scherpschutters, tot werd ontdekt hoe dit kwam. En het antwoord bleek toch zo simpel. Gegradueerden droegen de kraag van hun vest, waarop duidelijk in het oog springende rangtekens, boven de rand van de *Tarnjacks* [camouflagejas] wat identificatie, zelfs van op verre afstand, mogelijk maakte. Dankzij nieuwe en minder in het oog springende rangtekens, aangebracht op de linkermouw, kon een einde worden gemaakt aan deze toestand.

Het Vlaams Legioen werd aanvankelijk niet rechtstreeks in de strijd geworpen. De Duitse legerleiding beschouwde de Vlaamse vrijwilligers immers als onvoldoende opgeleid en besloot ze, samen met Duitse infanteristen, als bezettingsleger in te zetten achteraan in het frontgebied. Daar zal het Legioen tegenover de Russische partizanengroepen komen te staan die de Duitse bevoorradingscolonnen bestookten. Voor het eerst zullen de Vlamingen kennis maken met de genadeloze strijd in een soort guerillaoorlog.

Op 4 november 1941 kreeg het Legioen een marsbevel om naar de frontzone Leningrad-Novgorod te trekken. Het is toegevoegd aan de 2de gemotoriseerde SS-Infanteriebrigade. Met de invallende winter voor de deur en in versleten vrachtwagens zullen de soldaten de 2.300 kilometer afleggen die ze scheidt van hun bestemming. Eigenlijk konden er nauwelijks acht een vrachtwagen besturen. In één week tijd dienden in een snelcursus 140 vrachtrijders klaar te worden gestoomd. Ondanks deze moeilijkheden zetten de 1010 manschappen, 70 onderofficieren en 25 officieren zich op 10 november op weg. Na meer dan een week rijden bereikten ze op 24 november het bosrijke en moerassige Wolchowgebied. Een ideaal terrein voor verzetsstrijders! Daar kreeg het Vlaams Legioen

Hindenburglichtje

voor het eerst voeling met de Russen. De opdracht? Opsporen en uitschakelen van partizanen die de weg Tossno-Tichwin, een weg van vitaal belang, zouden kunnen bedreigen. Tegen het uiterst barre winterweer -de strengste winter sedert 140 jaar, met pieken soms tot 52° C onder nul-bleken de gemotoriseerde troepen niet opgewassen. Bij dergelijke temperaturen verstijft motorolie zodra de motoren stilstaan. De vrachtwagens kunnen pas starten nadat deze door middel van een houtvuurtje onder de motor zijn ontdooid. Water verandert in een handomdraai tot ijskegels, de ademdamp slaat wit uit op de lippen net als het oogvocht op de oogranden. Oorbeschermers en een hoog opgetrokken mantelkraag kunnen niet voorkomen dat oren, neus en wangen lijkwit, stijf en gevoelloos worden. Onder de veel te dunne winterkledij stolt het bloed, terwijl de ledematen tingelen van de snerpande kou. Vaak voelt men hoe voetzolen en sokken plots vast beginnen te vriezen. Daar komen dan natte blaren op die vervellen op het bevroren vlees en etterende wonden veroorzaken. Ontelbaar waren ze, de jongens die er in die verschrikkelijke winter voeten, handen, vingers of tenen verloren. Met hakbijl of schop werden de eetkanisters²⁰ met door de veldkeukens vooraf klaargemaakte soep en koffie bewerkt om er de inhoud met stukken en brokken uit te krijgen. Het waardevolle goedje werd dan naar de

aardbunkers gebracht waar in een kachelkje nauwelijks werd gestookt uit schrik door de ontsnappende rookpluim te worden verraden en door de Russen op een kogelregen te worden getraceerd. Dan maar knagen aan een ijsklomp soep en dito koffie, wat later gevolgd door buikloop. En alsof het een aanslag tegen het fatsoen inhoudt wordt dit voor onbespreekbaar gehouden. Hoewel, ja hoewel het gaat om een behoefte die door een mens iedere dag moet worden gedaan, bij voorkeur op een neutraal plaatsje en niet zoals daar in open lucht waar de *Kriwetz*, een Siberisch-ijzige wind, alles in zijn greep had en waar het oppassen geblazen was opdat het gewicht van al je attributen niet in een ijskegel zou veranderen. De verhalen dienaangaande tarten elke verbeelding.

Maar hoe zag zo een aardbunker eruit? Gedeeltelijk in de grond uitgegraven, bestond deze uit stevige boomstammen waarbij de tussenspleten gedicht werden met boomschors en slijk. Bovengronds zorgden, in een kleine uitkapping, enkele flessenbodems, goed vastgehouden in kippengaas of ander traliewerk, voor wat daglicht. Een stevige, door een omwalling beschutte deur verleende toegang tot de bunker. Binnen, primitieve houten stapelbedden met strozak, een zelfgeknutselde tafel met daarop een Hindenburglichtje en, in de betere bunkers een paar taboeretten. Een houten bevoering zorgde voor een droge voet. Onder deze plankenvloer huisden de ratten. Van buitenaf gezien oogde de constructie als een heuveltje in het landschap want de top was afgedekt met een dikke laag aarde met daarbovenop wat struikgewas en boompjes. De burgerbevolking beweerde te leven onder de angst voor partizanen, of deed alsof. En zo kregen die van het Legioen te maken met wat ze al lang vermoedden: dwars door de koude heen voelden ze zich van overal en vlakbij beloerd door vijandige ogen. Wie 's nachts indom-

20. Kanister = metalen recipiënt te vergelijken met een jerrycan.

melde of niet uitermate alert was op zijn post, was reddeloos verloren en werd uit zijn *Einmansloch* [éénmansgat, éénmansput] gehaald om voor eeuwig te verdwijnen... Vandaar de noodzaak om beurtelings al lopend en kruipend *Streifen* [wachtrondes] te doen. Zodoende bleef het contact behouden en slaagde men erin de manschappen die wachtdienst hadden, wakker te houden. In het bos dat voor hen lag, wemelde het van Russen wier moreel nu en dan werd opgekrikt. Dit ging dan gepaard met een bedeling van royale hoeveelheden wodka en samagonka, de beruchte bieten- of aardappeljenever. Ja, de mannen van het Legioen hadden te doen met een niet te onderschatten tegenstander, hard en meedogenloos, onvoorwaardelijk gemotiveerd. Van kindsbeen af, is de Rus vertrouwd met steek- en vuurwapens, met de natuur en... met die gruwelijke kou. Hij kan overleven in het diepste van het woud, zelfs in het putje van de winter. Dan hakt hij een gat in de grond en zodoende lukt het hem te overwinteren zoals alleen een dier het kan. Hij kent alles van eetbare kruiden en planten die in het wild groeien; met wat berkenschors erbij en eventueel wat jachtvlees, weet hij een genietbare soep te bereiden. Gekleed met een gewatteerde jas, een al dan niet gescheurde pelsmantel en voetlappen kan hij bij vriesweer urenlang in de sneeuw vertoeven. Kortom, de winter is zoiets als een natuurlijke bondgenoot in zijn strijd tegen vreemde indringers. Dit ondervond eerder al Napoleon (1769-1821) toen hij tijdens zijn veldtocht in Rusland, tot Moskou geraakte maar dan, in de winter van 1812, de aftocht moest blazen op de hielen gezeten door tsaar Alexander I (1777-1825) en uiteindelijk verslagen werd. Zodra de dooi intreedt en in de periode van de beruchte *raspoetitsa*²¹ wordt het landschap herschapen in een immens modderveld. Men staat er steevast tot aan de knieën in dat

slijkwater. Dan dient iedereen kinine te slikken om bestand te zijn tegen malaria of moeraskoorts veroorzaakt door de massa's vliegen en muggen die onophoudend boven het modderige water zoemen.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt...

Of het Vlaams Legioen de verwachtingen inlost in de ogen van de Duitse legerleiding, kan worden afgeleid uit de vermeldingen van het Legioen op het legerdagorder. De zegebulletins van de Wehrmacht werden voorafgegaan door een zogeheten *Sturmsignal* dat als kenwijsje fungeerde en waavoor de keuze was gevallen op een fragmentje uit de 'Préludes' van Franz Liszt.

10 februari 1942. *Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:*

Bei der erfolgreichen Abwehr schärfster Massenangriffe des Gegners zeichneten sich die Württembergische 25. Motorisierte Infanteriedivision und die SS-Legion Flandern besonders aus. [Vert.: Bij de afweer van de hevigste massale aanvallen van de tegenstanders hebben de 25ste Wurtembergse Infanteriedivisie en het SS-Legioen Vlaanderen zich bijzonder onderscheiden.]

4 maart 1942. *Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:*

An verschiedenen Stellen des mittleren und nördlichen Frontabschnittes geführte Angriffe des Feindes, blieben erfolglos. Bei einem eigenen örtlichen

Angriffsunternehmen wurde der Feind aus seinen Stellungen geworfen. Die SS-Legion Flandern nahm hierbei in erbitterten Nahkämpfen 25 feindliche Bunker. [Vert.: Aanvallen van de vijand, op verschillende plaatsen van de centrale en noordelijke setor van het front, bleven zonder gevolg. Bij een plaatselijke aanval werd de vijand uit zijn stellingen geworpen. Het SS-Legioen Vlaanderen veroverde hierbij, in zware lijf-aan-lijfgevechten, 25 vijandelijke bunkers.]

De slag bij Krasny-Bor (Leningrad)

In het kader van de krijgsverrichtingen om en bij Leningrad poogden de Sovjets voor een tweede maal de belegerde stad te ontzetten. Op 10 februari 1943 viel het Russische 54ste leger de stellingen van de Azuldivisie (Spaans Legioen) aan met als doel de weg Leningrad-Moskou vrij te maken. Dàar werd, nabij Krasny-Bor, een bloedige veldslag gestreden. Meer dan 20 jaar later werd dit dagenlang durend treffen beschreven door Paul Carell (1911-1997), een Duitser en gewezen *SS-Obersturmbahnführer* (luitenant-kolonel)²². De Spanjaarden boden er weerstand aan 3 Russische divisies. Een ongelijke strijd waar de "Blauwe Divisie" 3.200 man en nagenoeg 90% van haar fusieliebataljon verloor. De 4. *SS-Polizei-Division*, een deel van de 2. *SS-Infanterie-Brigade* en het Vlaams Legioen werden ter versterking ingezet. Ze bevonden zich op de rechterflank van de Spanjaarden en slaagden erin, na zware lijf-aan-lijf gevechten, de Russische aanval over de dichtgevroren rivier Nawa af te slaan. Na een korte adempauze probeerde het Rode Leger nogmaals door te breken. Tevergeefs! Aan de Nawa, bij Krasny-Bor, waar een viertal weken voordien de Spanjaarden de Russische aanval hadden doorstaan, stonden nu de *Polizei Division* en het Vlaams Legioen opgesteld. En Carell gaat verder en we schrijven 20 maart 1943: "Nachdem die Russen in die Deutschen

21. *Raspoetitsa* = de lente- en herfsttijd gekenmerkt door zwoele lucht, modder en onberijdbare wegen.

22. P. CARELL, *Verbrannte Erde. Schlacht zwischen Wolga und Weichsel*, Frankfurt/Main, 1966, p. 220-221.

23. Flak = *Flugzeugabwehrkanone* of luchtafweergeschut.

* Bid voor de ziel van *
SS Sturmman JAN HEYMANS,
 Vrijwilliger bij het Legioen Vlaanderen,
 geboren te Geeraardsbergen, den 8n Maart 1922;
 gesneuveld op het Oostfront, den 23n Maart 1943.

Zelfs in 't door bommentrechters omwoelde Russische landschap, bracht het lentezonnetje nieuwe verwachtingen. Helaas, de dood maalde onder 't jeugdig krijgsvolk. Daar viel de 21 jarige Jan.

Vóór den oorlog, eerbaar arbeider, sociaal-demokraat in één der meest geduchte burchten van Vlaamschaterij en volksbedrog.

Eerlijk van harte en overtuiging. Een verschijning boven het vulgaire, in een familie, toonbeeld van onderlinge genegenheid en werklust, waar men met gelatenheid alle leed gedragen heeft, zelfs de diepste beproeving toen moeder heenging.

Jan eerde zijn ouders, zijn familie, zijn werk, zijn land, zijn beschaving, zijn volk.

« Het Paradijs van den Arbeid », waarvan er nu nog in zijn geboortestad zoo veel droomen, heeft hij leeren kennen en verafschuwen.

« Het communisme is innerlijk slecht en op geen enkel gebied mag men de samenwerking er mede aanvaarden, van de zijde van wie dan ook, als men de christelijke beschaving wil redden » (Paus Pius XI : Encyclyek Divini Redemptoris over het goddeloos communisme, 19 Maart 1937).

Om dit van zijn landje af te wenden, greep hij naar 't geweer en heeft hij tot het uiterste gestreden.

Ons Vaderland, voor wiens bestaan hij alles offerde, neemt hem op in de rij van zijn groote dooden.

Beste Vader, Broeders, Zuster en Verloofde, Familieleden, ge hebt me steeds met liefdeblijken omringd. Mijn daad aanschouwt ge met waardeering. Dat was voor mij een troost. Laat God u allen troosten. Thans bid ik hierboven met moeder, voor uw aller geluk en voor het heil onzer strijdenooten, thuis en aan 't front, opdat God hen sterke en opdat ons Volk, waarvoor wij gestorven zijn, leven zou.

Stellungen eingebrochen waren, traten die Flamen in Bataillonsstärke zum Gegenstoss an. In erbitterten Nahkämpfen, die sie zusammen mit 8,8-Flak-Kampftruppe²³ und ein paar "Tigern" der 1. Kompanie schwere Panzerabteilung 502 führten, eroberten sie die alte HKL der "Blauen Division" zurück und behaupten sie gegen alle sowjetischen Angriffe. Acht Tage lang! Dann führen hinter den heissumkämpften Stellungen Lastwagen des Divisions nachschubführers ein Bataillon der 5. Gebirgsdivision heran, um die flämischen Kompanien abzulösen. Die Gebirgsjäger sprangen in die Gräben und Schützenlöcher der Flamen. Aber in den meisten Stellungen fanden Sie nur Tote. Nur funfundvierzig Männer der "Legion Flandern" stiegen auf die wartenden Lastwagen. Funfundvierzig von fünfhundert! [Vert.: Nadat de Russen door de Duitse stellingen heen waren gebroken, gingen de Vlamingen, een

bataljon sterk, in de tegenaanval. Na verbitterde lijf-aan-lijfgevechten, met de steun van luchtafweergeschut en een paar "Tigers"²⁴ van de 1ste compagnie van de zware pantserafdeling 502, heroverden ze de oude hoofdlinies van de "Blauwe Divisie" en sloegen ze elke aanval van de Sovjets af. Acht dagen lang! Vervolgens kwam een bataljon van de 5de Bergdivisie de Vlamingen aflossen. De bergjagers nestelden zich in de loopgraven en de eenmanskuilen van de Vlamingen. Op de meeste plaatsen vonden ze alleen maar lijken. Nauwelijks 45 man van het "Vlaams Legioen" kwam opdagen bij het wachtende transport. Vijfveertig van de vijf-honderd].

Onder diegenen die niet zijn komen opdagen, twee Geraardsbergenaars, **Sturmmann Roger Mathieu** (° Ge-

raardsbergen, 13 april 1921) die vermist werd op 16 maart en **Sturmmann Jan Heymans** (° Geraardsbergen, 8 maart 1922) die gesneuveld is op 23 maart. Heymans was in 1941, nog voor de oprichting van het Vlaams Legioen, toegetreden tot de Waffen-SS en diende meer bepaald bij het regiment Nordwest. In het Vlaams Legioen had hij de rang van **Sturmmann** [korporaal]. Op die 23ste maart 1943, in Krasny-Bor, trof een gewerschot hem in de long. Op dat moment was hij met een andere Geraardsbergenaar, Hubert Borremans die even nadien zelf verwondingen zal oplopen. Samen prevelden ze een gebed tot de dood intrad. Hij is gestorven door verstikking. Op 3 juni 1943 had in de hoofdkerk en in de stadsschouwburg, in die tijd gelegen in de Steenstraat, een plechtige herdenking plaats.²⁵

24. Tiger = 60 ton pantser bemand door 5 man; geschut 75 of 88 mm; veldsnelheid 25 km/uur.

25. Archief R. Borremans, notitie 28 januari 2014. – *De Klopper*, nr. 4, februari 1946, p. 2, inhoud brief getiteld "Mijn kameraad" van 5 juni 1943 van of toegeschreven aan H. De Staebale (VNV-afdelingsleider), alinea 3. *De Klopper* was een Geraardsbergse publicatie die zichzelf "Officieel Orgaan van den Weerstand" noemde. Het eerste nummer verscheen in november 1945, het vierde en laatste in februari 1946.

Leningrad ²⁶

*Tuis fluit de merel
Voor mij ligt de dood.
Lente en dood staan
in mijn hart tesaam.*

*In dit besneeuwd gebied
sta 'k recht,
-de stormaanval vangt aan-
ik gruwel niet :
ik vecht*

(Jan D'Haese)

Tot eind 1942 was het de Duitsers gelukt het initiatief in de krijgsverrichtingen in handen te houden. Met andere woorden ze bleven in het offensief, een paar terugtochtoperaties in de winter 1941-1942 niet te na gesproken. Het was de tijd van de overwinningen.

Het débâcle in Stalingrad (1 februari 1943) luidde de kentering in. Zo ook in zuidelijk Rusland en in Oekraïne waar het Duitse leger de aftocht blies en niet opgewassen bleek tegen de kolossale overmacht van het Rode

Leger aan manschappen en aan materieel. Het was de tijd van de nederlagen.²⁸

Marc VAN TRIMPONT
mvtger@telenet.be

Militaire dienstgraden en -rangen

Door de afschaffing van de militaire dienstplicht zijn als maar minder mensen vertrouwd met de militaire dienstgraden. Voor wat betreft deze van het Duitse leger is onwetenschap begrijpelijkerwijze helemaal troef en a fortiori wanneer het gaat om deze van de Waffen-SS. Daarom onderstaande lijst met de dienstgraden en -rangen bij de Waffen-SS en de overeenstemmende benamingen bij de Wehrmacht en in het Belgisch leger: ²⁷

Waffen-SS	Wehrmacht	Belgisch leger
Reichsführer SS (Heinrich Himmler)	(niet van toepassing)	(niet van toepassing)
SS-Oberstgruppenführer	Generaloberst	(niet van toepassing)
SS-Gruppenführer	Generalleutnant	Luitenant Generaal
SS-Brigadeführer. SS-Oberführer	Generalmajor	Generaal Majoor
SS-Standartenführer	Oberst	Kolonel
SS-Obersturmbannführer	Oberstleutnant	Luitenant Kolonel
SS-Sturmbannführer	Majoor	Majoor
SS-Hauptsturmführer	Hauptmann	Kapitein
SS-Obersturmführer	Oberleutnant	Luitenant
SS-Untersturmführer	Leutnant	Onderluitenant
SS-Sturmscharführer	Stabsfeldwebel	(niet van toepassing)
SS-Hauptscharführer	Oberfeldwebel	Adjutant-chef
SS-Oberscharführer	Feldwebel	Adjutant
SS-Scharführer	Unterfeldwebel	Sergeant majoor
SS-Unterscharführer	Unteroffizier	Sergeant
SS-Rottenführer	Obergreiter	Korporaal-chef
SS-Sturmmann	Greiter	Korporaal
SS-Oberschütze	Oberschütze	Soldaat 1 ^{ste} klas
SS-Schütze	Schütze	Soldaat 2 ^{de} klas

26. *Volk en Staat*, uitg. B, nr. 81, 5/6 april 1942. Jan d'Haese was tijdens de oorlog eerst medewerker van Wies Moens bij de toenmalige radio "Zender Brussel" alvorens naar het Oostfront te trekken als oorlogsverslaggever (Kriegsberichter). Het gedichtje "Leningrad" werd opgedragen aan een zekere Raf uit de 3de compagnie van het Vlaams Legioen.

27. A. VAN ARENDONCK, *Vlamingen aan het Oostfront*, dl. 1, op. cit., p. 226-228.